هەرێمی کوردستانی عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستانی عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی - عێراق

پڕۆتۆکۆلەکان

٢٥

٢٠٠٠ - بەرگی بیست و پێنجەم

چاپی یەکەم ٢٠٠١

پێڕست:

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە هەژدە ---- ل٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە نۆزدە ---- ل٤٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست ---- ل٧٣

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و یەک ---- ل١٢٧

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و دوو ---- ل١٥٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و سێ ---- ل١٩٩

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و چوار ---- ل٢٣٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و پێنج ---- ل٢٥٣

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و شەش ---- ل٣٣٣

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و حەوت ---- ل٣٤١

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە بیست و هەشت ---- ل٣٥٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە یەکی نائاسایی ---- ل٣٦٧

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە دووی نائاسایی ---- ل٤٣٧

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە سێی نائاسایی ---- ل٥١٣

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە بیست

چوار شەممە ڕێکەوتی ٦/١٢/٢٠٠٠

کاتژمێر (١٠)ی سەر لەبەیانی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی ٦/١٢/٢٠٠٠ ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بەسەرۆکایەتی بەڕێز د. ڕۆژ نوری شاوەیس سەرۆکی ئەنجومەن و، بە ئامادەبوونی بەڕێز فەرسەت ئەحمەد عەبدوللا سکرتێری ئەنجومەن، دانیشتنی (ژمارە بیست)ی خولی ئاسایی دووەمی، ساڵی (٢٠٠٠)ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی برگە(١)ی مادده(٢٠) لە پێڕەوی هەمموارکراوی ناوخۆی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق ژمارە(١)ی ساڵی ١٩٩٢، دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی (ژمارە بیست)ی خۆی لە کاتژمێر (١٠)دەی سەر لە بەیانی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی ٦/١٢/٢٠٠٠ دا بەم شێوەیە بێت:

١ـخستنەڕوو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای چوارەم هەمموارکردنی یاسای ژمارە(٣)ی ساڵی ١٩٩٢ی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان سەبارەت بە هێنانەکایەی وەزارەتی مافی مرۆڤ.

٢ـ خستنەڕوو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای دیوانی چاودێری کردنی دارایی لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان، دانیشتنەکەمان بەناوی گەلی کوردستانەوە دەست پێ دەکەین، پێشەکی بەخێر هاتنی بەڕێزان جەنابی جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جەنابی وەزیری کاروباری ئەنجومەنی وەزیران وجەنابی وەزیری پەروەردەو جەنابی وەزیری دارایی وجەنابی وەزیری هەرێم دەکەم کە بەشداری دەکەن لەم دانیشتنەماندا وەکو ئاگادارن برگەکانی یەک ودووی کاری دانیشتنی پێرێمان خستۆتە ئەمڕۆ و بەپێی بەرنامەی کار هەر ئەو دوو برگەیەمان هەیە

١ـ خستنەڕوو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای چوارەم هەمموارکردنی یاسای ژمارە(٣)ی ساڵی ١٩٩٢ی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان سەبارەت بە هێنانەکایەی وەزارەتی مافی مرۆڤ.

٢ـ خستنەڕوو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای دیوانی چاودێری کردنی دارایی لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا.

بە خاڵی یەکەم دەست پێ دەکەین بۆیە تکایە دوو ئەندامی لیژنەی یاسا بفەرموون بێنە ئێرە، هەروەها ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی مافی مرۆڤ وسکالاکان و ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی دارایی بێنە ئێرە، لیژنەی یاسایی تکایە پرۆژەکە بخوێننەوە.

بەڕێز شـــــێـــــروان نـاسح حـــــەیدەری:

بەڕێز ســــــەرۆکی ئـەنجــــــومـــــــەن.

ئەوەی دەیخوێنمەوە پرۆژەی یاسای هەموار کردنی چوارەمی یاسای ژمارە (٣)ی ساڵی ١٩٩٢ی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانی عێراقە، کە تایبەتە بە دامەزراندنی وەزارەتێک بەناوی وەزارەتی مافی مرۆڤ.

دەقی پرۆژەکە:

بسم الله الرحمن الرحيم

باسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

رقم القرار:

تاريخ القرار:

«قرار»

استناداً الى حكم الفقرة (١) من المادة (٥٦)من القانون رقم(١)لسنة ١٩٩٢المعدل وبناءً على ماعرضه مجلس وزراء اقليم كوردستان العراق، قرر المجلس الوطني لكوردستان العراق بجلسته المنعقدة بتاريخ / / ٢٠٠٠ تشريع القانون الآتي:ـ

قانون رقم( )لسنة ٢٠٠٠

قانون التعديل الرابع لقانون مجلس وزراء إقليم كوردستان العراق
رقم(٣)لسنة ١٩٩٢

المادة الاولى:

تستحدث وزارة باسم وزارة حقوق الانسان.

المادة الثانية:

تعدل الفقرة(ثانياً)من المادة(٩)باضافة التسلسل(١٦)اليها وتقرأ كما يلي:

١٦ـ (وزارة حقوق الانسان).

المادة الثالثة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الرابعة:

ينفذ هذا القانون من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية.

المادة الخامسة:

ينشر في الجريدة الرسمية.

بەڕێز کـــاکـــەرەش مـــحـــمـــد نەقـــشـــبـــەندی:

بەڕێز ســــــەرۆکی ئـەنجــــــومـــــــەن.

هیچ لاریمان لەسەر پرۆژەکە نییەو دەقی نوسراوەکەشتان بۆ دەخوێنینەوە:

بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان
ب/رای لیژنە
نوسراوتان ژمارە (ک/٣٦) لە ١٥/١٠/٢٠٠٠
لیژنەکەمان پاش لێکۆڵینەوە وگفتوگۆ کردن لەسەر (پرۆژەی یاسای هەموار کردنی چوارەمی یاسای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (٣) ساڵی ١٩٩٢) کە تایبەتە بە دامەزراندنی وەزارەتێک بەناوی وەزارەتی مافی مرۆڤ بەتێکڕای دەنگ پرۆژەکە پەسەند کرا داواکارین کە رای لیژنە و پرۆژەکە بخرێتە بەردەم ئەنجومەنی نیشتمانیی بۆ گفتوگۆ کردن وبڕیار دانی گونجاو لەسەری.
لەگەڵ رێزمان

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:
لیژنەی مافی مرۆڤ وسکالاکان، فەرموون.

بەڕێز عەبدولخالق محەمەد زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.
ئێمە لیژنەکەمان لە ٨/١٠ کۆبوونەوەیەکی تایبەتی کرد دەربارەی ئەم پرۆژەیە وبەتێکڕای دەنگ پشتگیری ئەو پرۆژەیان کردو بەپێی رایان ئەوە خزمەتێکە بۆ مافی مرۆڤ و پاراستنی مافەکانی وهەروەها داواش دەکەن دوای پەسەند کردنی ئەو پرۆژەیە پرۆژەیەکی تایبەت دەربارەی وەزارەتەکە دابنرێ بۆ ئەوەی مصادقە بکرێت و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:
رای لیژنەی مافی دارایی و ئابووری تکایە.

بەڕێز جەمیل عەبدی سندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.
لیژنەی دارایی و ئابوری ژمارە (ج/٣٢) رۆژی ١٦/٢/٢٠٠٠
بابەت/پرۆژەی دانانی وەزارەتی مافی مرۆڤ
سلاو رێز:
لە نوسراوی ژمارە (ک/٣٦) لە ١٥/١٠/٢٠٠٠
اجتمعت لجنتنا هذا اليوم ١٦/١٠/٢٠٠٠ وتم دراسة ومناقشة مشروع قانون استحداث وزارة حقوق الانسان في الاقليم وبعد المناقشة والمداولة تم رفض المشروع من قبل لجنتنا بالاغلبية حيث الدفاع عن حقوق الانسان من مهام منظمات حقوق الانسان وهي تراقب دائماً اجهزة الحكومة بهذا الشأن عن كثب وترفع التقارير الخاصة بها هذا ولكم الامر مع فائق التقدير والاحترام.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو بەڕێزانەی تێبینیان هەیە تکایە دەستیان بەرزبکەنەوە بۆ ئەوەی ناونوس بکرێن، جا تکایە ماددە ماددە بخوێنرێتەوە بۆ ئەوەی مناقەشە بکرێ و رایان لەسەر بدەن.

بەڕێز شێروان ناسح حەیدەری:

المادة الاولى:

تستحدث وزارة باسم وزارة حقوق الانسان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جا تکابە ئەوانەی تێبینیان هەیە با دەستیان بەرزبکەنەوە بۆ ئەوەی ناونوس بکرێن. بەڕێز کاک ئیبراهیم سەعید فەرموو.

بەڕێز ئیبراهیم سەعید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر گرنگی و ئەهەمییەتی مافی مرۆڤ لە سیستەمی جیهانی نوێدا لە کۆبوونەوەی لوتکەی (un) لە هەزارەی سێیەمدا بەیانی ختامی ئەم کۆبوونەوە حەقلێکی تایبەت بوو لەسەر مافی مرۆڤ، لەژێر ناونیشانی (مافی مرۆڤ و، دیموکراسی و، حوکمرانی) هەروەها پارتی دیموکراتی کوردستان وەک ئامانج وریبازو شێوازێک ئیلتیزام بەڕێز گرتن لە مافی مرۆڤ دەکەن چەند ماددەیەک لە پرۆگرامی پارتی دیموکراتی کوردستان بەتایبەتی ماددەی یەکەم و دووەم وسێ یەمی پرۆگرام داکۆکی لەسەر مافی مرۆڤ دەکات، بۆ نموونە فەقەرەی دوو ماددەی سێ یەم دەڵێت پارتیمان التزام بە جاڕنامەی جیهانی مافی مرۆڤ وتێکرای بەڵگە وپەیمانە نێو دەوڵەتییەکان لەم بوارەدا دەکات وپەیمان دەدات لەپێناو هێنانە دی ئەو پرنسیبە وئامانجانەی کە تیایدا هاتووە کاربکات، بەمە دیار دەکەوێت کە ڕێز گرتن لەمافی مرۆڤ لە ستاتیکیەتی پارتی دیموکراتی کوردستانە یان لە ثوابتی پارتی دیموکراتی کوردستانە ئینجا تەشکیل کردنی وەزارەتی مافی مرۆڤ تەئکیدە لەسەر ئەو ستاتیکیەتە ودروست کردنی وەزارەتێک بەناوی وەزارەتی مافی مرۆڤ کارێکی یەکجار پیرۆزە هەرچەندە ئەو ناوچەیەی لەژێر کۆنترۆڵی حکومەتی هەرێمی کوردستانە زاهیرەیەکی موتەمەیزی تێدایە وئەویش کە تەعەدودیەتە وئازادی بیرورایە وڕێز گرتنە لەمافی مرۆڤ بەڵام لەسەر رای ئەوە ئەبێ ئەم دەزگایە هەبێت وبەرای من ئەرکی سەرەکی ئەم وەزارەتە لە ئاستی ناوخۆیە وئەبێ وەزارەت وەعی قانونی ومەبادیئی سەرەکی مافی مرۆڤ، بڵاوبکاتەوە تاکو کۆمەڵێکی مەدەنی کوردستانی تحقیق بکات هەروەها ئەبێ موراقەبەی مافی مرۆڤ لەناو کۆمەڵ ولەناو مؤسەساتی رەسمی و شبە رەسمی ئەوانەی پەیوەندی بە مافی مرۆڤەوە هەیە بکات، ئەبێ تشخیصی ئەو مشکلانە بکات کە دەبێتە کۆسپ لەرێگەی مافی مرۆڤ وتحدیدی چوارچێوەیەک بکات بۆ چەسپاندن و تعزیزی قانون وعدالەت لە کوردستاندا هەروەها رەفضی حالاتی سلبی وچۆنیەتی چارەسەر کردنیان بکات ودەبێت دعمی منظماتی مافی مرۆڤ بکات و دەوراتی

تەدریبی بۆ کادری ئەو منظمانە بکاتەوە، لەسەر ئاستی دەرەوە ئەرکی ئەو وەزارەتە بەرای من دەبێ تفعیلی بریاری ٦٨٦ بکات وئەبێ باش بزانین کە لە قۆناغی ئێستا عطف وشەفەقە بەنیسبەت ئێمە لاواز بووە لەلایەن دەرەوە و ئەبێ هەوڵێکی باش بدەین بتوانین قوانینی دولی کە ضمانی مافی ئێمە بکات بەدەستی بهێنین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاک بورهان جاف فەرموو.

بەڕێز بورهان عەلی جاف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیم لەسەر مادده چوار بوو داوای لێبوردن دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز مەلامەحمود دێرشەوی فەرموو.

بەڕێز مەلا مەحمود فندی دێرشەوی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی مافی مرۆڤ ئەگەر ئێمە تەماشای هەموو شەرایعی سەماوی بکەین وی هاتنە بۆ پاراستنا مافی مرۆڤ بەس براستی لڤێری لوزارەتا ئەز تێناگەم ئەز نازانم هدف وئامانجی چیيە؟، ئەگەر هدف وئامانج ئەو بێت دفاعا ژمیللەتێ کورد وخەلکی کوردستانێ لە ژێر زوڵم وزۆرداریێ نیشا عالەمێ بکەین ئەڤە لەسەر مە هاتییە و بەراتی گەلەک ژجێی خۆدایە وئەگەر مافی مرۆڤ بە مەعنا وەکی نوعێک دعایە دێتە کرن مافێ مرۆڤ چی مافێ مرۆڤ دفاعێ ژبکات یان کێ دەست درێژی لەسەر مافی مرۆڤ بکات، ئەگەر حکومەتە یانی ئەڤ وەزارەتا لەجهێی وی عبدێک بگرە عبدێ کو زۆرداری لێ دێتە کرن والله ئەوە نابێت ئەوە نە حکومەت بێت ئەوە نەوەزارەت بێت ئەگەر نە وەزارەتی بۆچییە، دیسا ئەز بێژم حسابێ مندا ئەگەر مافی مرۆڤ راستە مە دڤێت هەبێت لە کوردستانێدا دفاعێ ژعدالەت وەک هەڤی و خۆشی وژیانان سەرتاسەری بۆ هەمی خەڵکی کوردستانێ بێتە کرن ئەز وەصا هزر دەکەم پێکەڤیا ئەڤ منظمە ئەڤ رێکخراوە نەتابعی حکومەتێ بن اعتقادا من ئەز وەصا هزر دەکەم یان دەبێ مواطنی عادی بن یان وەکو حزب منظمەیەکی تەشکیل بکات مافێ مرۆڤ چاڤدێر بێ لەسەر حکومەتێ وئەڤ چونکە بێگومان فەقیرو هەژار ناچن تەعدا لە فەقیرو هەژار بکەن یان تەعدا لە فەقیرا خۆردکی بکەن ئەگەر مافی مرۆڤ بۆ خۆی کێ دەسەڵاتی ئەوەی هەیە وئەوە دەسەڵاتی حکومەتا باشە حکومەت چۆن دێت وەزیرا چۆنا بەرەنگارا وەزیری دی کردبێت ئەم بەرەنگاری رئیس وزرای بێت والله ئەڤ ناحەقیان نییە ئەصلەن عەردی وەربگرێتئەز تێناگەم راستی من پێ خۆشە بۆ من بێتە روون کرن چونکە حەقیقەت ئەز دبینم گەلەک برادەرێ مە هەتا لە پەرلەمانێ دا پتەپت هەیە ڤی شکلی باشە مافی مرۆڤ یانی چی وەزیری مافی مرۆڤ گەر گازندی ئەز وەزارەتا بکەین ئەو بەشدارە لوێ کۆبونا ئەنجومەنی وەزیران دەکات وی چی گازندە بێژی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک شێخ یەحیا فەرموو.

بەڕێز یەحیا محەمەد عەبدولکەریم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ئێمە وەکو لیژنەی مافی مرۆڤ رای خۆمان دەربڕیوە وئەوە رای کاک عبدالخالقە ورای هەموو ئەندامانی لیژنەی مافی مرۆڤە، بەڵام اضافەم هەیە لە دوای ئەوەی کە گوێم لە هەندێ بۆچوونی برادەران بوو ئەمڕۆ ژیانی جیهان مافی مرۆڤ دەورێکی سەرەکی تێدا دەبینی وئێمەو میللەتی کورد تا ئێستا ئاسایشی نەتەوایەتیمان مهددە ئەوەی کە انفالی کردو کوردستانی وێران کرد کە دووسەد هەزاری بێ سەروشوێن کردو کەپێنج هەزار گوندی سڕیەوە هەتا ئێستا ئەژی وتائێستا هەڕەشەمان لێ دەکاو دوا رووداوەکانی ئەم رۆژانەش شاهیدن لەسەر ئەو نیەتەی ئەوان ئەو عقلیەت وبۆچونەی ئەوان کە ئێستاش هەر بەو نەهجە ئەڕۆن، پشتگیری تەواو لەو پێشنیارە دەکەم وتەمەنام ئەکرد رۆژێک زووتر دروست بوایە، ئێمە بەڕێزان تائێستاش بە ژمارە ئەڵێین دووسەد هەزار ئەنفالمان هەیە هەتا ئێستا ناویان و لەدایک بوونیان و ئەوصافەکانیان نەمانتوانیوە لە دەزگایەک کۆیان بکەینەوە، تا ئێستا ناوی سیانی وشوێنی لەدایک بوونی سەرجەم بە کیمیا باران کوژراوەکانی کوردستانمان کۆ نەکردۆتەوە لە دەزگایەکە ونازانین ئەڵێین ئەحداثمان هەیە بەڵام ناویان وعددیان وشوێنی وەفاتیان وشوێنی حادثەیان تائێستا لە دەزگایەک کۆنەکراوەتەوە، بێ سەروشوێن کراوەکان بێجگە لە ئەنفال لە (٩٨٠)ەوە تائێستا ئێمە هەر دووسەد هەزار نییە لە ١٩٨٠ەوە لەپێشتریشەوە ئێمە لە (٧٥ و٧٦ و ٧٧)ەوە ئێمە بینیمان بێ سەروشوێنێک هەیە ناوەکانیان نازانین کۆمان نەکردۆتەوە لەشوێنێکدا لە دەزگایەکی ئەم حکومەتەی خۆماندا تاوەکو بڵێین ئێمە پێویستیمان بە دەزگای مافی مرۆڤ نییە، مورەحەلەکانمان هەر هەمان شت کەسێک خاوەن ئەم هەموو تەضحیاتە بێت میللەتێک خاوەنی ئەم هەموو تضحیات و ماڵ وێرانییەو ئەو هەموو ئەنفال وکیمیا باران و بێ سەروشوێنیە بێت وئەو دوژمنانەش کە ئەوانەیان بەسەر ئێمە هێناوە وەکو خۆیان ماون هەڕەشەمان لێ دەکەن بشڵێین پێویستیمان بە مافی مرۆڤ و وەزارەتی مافی مرۆڤ نییە، من ئەو حکومەتە دەبینم کە دفاع لە میللەتی کوردو کوردستان دەکات ئەو حکومەتە دەبینم هەر ئەو حکومەتە وەزارەتێک تەشخیص دەکات بەناوی مافی مرۆڤ لە ناو وڵاتیش و لە دەرەوەی وڵاتیش دفاع لە مافی مرۆڤی کورد دەکات، دفاع لە کوردستان دەکات، بۆیە دووبارەی دەکەمەوە پڕ بەدڵ تەئییدی ئەو پرۆژە دەکەم وتەمەنای سەرکەوتنی بۆ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، تکام وایە ئەگەر ئەو قسانەی کە ویستتان بیکەن کرابێت دووبارە نەکرێتەو و تەرکیزیش بکەن لەسەر مەوزوعی ماددەی سێ، دروست کردنی ئەم وەزارەتە پێویستە یان پێویست نییە؟، ئایا لەگەڵ ئەم ماددەیەن یان لەگەڵی نین؟ بەڕێز کاک رەجەب شەعبان فەرموو.

بەڕێز رەجەب شەعبان تەیب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

شتێکی لەجێی خۆدایە پێنگاڤەگا زۆرا پیرۆزا کە کابینا چارێ حکومەتی هەرێمێ کوردستانێ هاڤیشتییە بۆ دامەزراندنا وەزارەتەکە بەناڤی وەزارەتا مافی مرۆڤ کە موافقەتا پەرلەمانێ لسەر هەبێت چونکە احتمالەک هەی حکومەتا هەرێمی هەستا کردبێت کە خەرقێک هەبێت لە مافی مرۆڤێ پلەی کاربەدەستێک چ پلەی احتمالە هەی بۆ نموونە ئەمینێک یا ئاسایشێک تەقلیدا حکومەتا مەرکەزی کردبێت چ بۆچونەکی بۆی هەبێتن ئەم هەمیش شکلەکی بەسوپاسی ئەوە دەکەین کە بۆ خاترا وێ هەندێیە کە خروقات نەمێنێ لەکوردستانێ چۆنکو کە میللەتی کورد گەلێک ناخۆشی وتالی دیتین حەز ناکاتن قطعیەن کە مافێ مرۆڤێ بێتە ئازار کرن ومافێ مرۆڤ وێ پاراستبێتن وهێڤیا مە ئەوەیە کە ئەوێ پرۆژێ دەنگی لسەر درا ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز وهاتە دامەزراندنا ئەڤ وەزارەتا هێڤیا مە ئەوە کە ببێتە وێ هەندێ کە مافی مرۆڤی پاراستی بێتن ومحاسەبەی هەرکەسەکی بێتە کرن یە خەرقێکی بکاتە سەر مافی مرۆڤ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاک د.رزگار فەرموو.

بەڕێز د.قاسم محەمەد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەمی پشتیڤانی ئەمە دەکەین و بەگەرمی تەئیدی دەکەین، سوپاس.

بەڕێز فەرەنسۆ تۆما هەریری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەکوردی و بەکورتی بێ پێشەکی وبێ رتوشات پشتگیری لە دامەزراندنی مافی مرۆڤ دەکەین و لەگەڵ رای لیژنەی دارایی نین و ئەوەی مامۆستا دێرشەوی فەرمووی هەژارو فەقیر ناتوانن پێشێلی مافی مرۆڤ بکەن بە پێچەوانەوە دەبینین هەژارێک لە چ دینێک یان لەچ مەزهەبێک کچێکی بەزۆری بەشوو دەدات بە کابرایەکی پولداری پیر ئەی ئەمە پێشێل کردنی مافی مرۆڤ نییە؟، هەموو کەسێک دەتوانێ بەپێی حەجمی خۆی پێشێلی مافی مرۆڤ بکات و ئیمە لەگەڵ ئەوەین کە ئەو وەزارەتە دروست بکرێت ورێگە لەرێکخراوەکانی تری مافی مرۆڤیش ناگرێ، دەتوانن هەزار رێکخراوی مافی مرۆڤی تر دروست بکەن و وەزارەتی مافی مرۆڤ رێگە لەوان ناگرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێزان وەکو مناقەشات دەریخست بە راستی بوونی ئەو وەزارەتە پێویستە لەو بارودۆخەدا وبوونی ئەو وەزارەتە بۆ دوو سێ واجباتە کە دیاری کراوە یەکەم لە ناوەوە رەقابەیەکی داخلی حکومەتە لەسەر دەزگاکانی خۆی ومەرجیش نییە ئەو اعلانی بکات و نەشری بکات بەڵکو

میکانیزمێکە لەناو حکومەتدا دەتوانێ لە ناو ڕیزەکانی ئەنجومەنی وەزیراندا دەست نیشانی ئەو پێشێلانە بکات وچاکی بکاتەوە، دووەم هەر لەناو حکومەتا مراقەبەی ئەو یاسایانە دەکات پرۆژەی ئەو یاسایانەی کە حکومەت پێشکەشی دەکەن ئایا لەگەڵ مافی مرۆڤدا دەگونجێن یان ناگونجێن، سێ هەم هەر لەناوەوە هاوکاری منظماتی مافی مرۆڤ دەکات بۆ ئەوەی ئیشیان بەرەو پێشەوە بڕوات وزیاتر ببێت واجبی گرنگی بەرەو دەرەوە دفاع کردنە لە مافی مرۆڤی کورد بەگشتی لە ئەوساطی عالەمیدا ئەم ئەسبابانە هەمووی ئەسبابێکن کە ئەوە دەردەخەن حەقیقەت پێویستی ئەم وەزارەتە چەندە ولە زروفی ئەمڕۆوە من تصور دەکەم ئەمە مەکسەبێکی گەورەیە بۆ کابینەی چوارو بۆ پەرلەمانی کوردستان و بۆ گەلی کوردستان بەگشتی. دامەزراندنی ئەم وەزارەتە تصور دەکەم کفایەت بە مناقەشە بکەین لەسەر مادده سێ و دەیخەینە دەنگدانەوە، تکایە ماددەکە جارێکی تر بخوێنرێتەوە.

بەڕێز شێروان ناسح حەیدەری:

المادة الاولى:

تستحدث وزارة باسم وزارة حقوق الانسان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی یەک پەسەند دەکەن بەو شێوەی کە خوێنرایەوە دەستیان بەرزبکەنەوە.. سوپاس.. ئەو بەڕێزانەی کە پەسەندی ناکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. بەگشتی دەنگ ماددەکە وەرگیرا، فەرموو ماددەی دوو بخوێننەوە.

بەڕێز شێروان ناسح حەیدەری:

المادة الثانية:

تعدل الفقرة(ثانياً)من المادة(٩)باضافة التسلسل(١٦)اليها وتقرأ كما يلي:

١٦ ـ (وزارة حقوق الانسان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هیچ تێبینی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟، ماددەیەکی تەکنیکی یە هەر ئەوەندە باوەڕ ناکەم تێبینی لەسەر هەبێت دەیخەینە دەنگدانەوە.. تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کە مادده دوو پەسەند دەکەن دەستیان بەرزبکەنەوە ...سوپاس.. ئەو بەڕێزانەی کە پەسەندی ناکەن تکایە دەستیان بەرزبکەنەوە .. بە گشتی دەنگ ماددەی دوو وەرگیرا، تکایە ماددەی سێ بخوێننەوە.

بەڕێز شێروان ناسح حەیدەری:

المادة الثالثة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تێبینی نییە لەسەر ئەو ماددەیە؟، تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کە پەسەندی دەکەن دەستیان

بەرزبکەنەوە.. سوپاس.. ئەو بەڕێزانەی کە پەسەندی ناکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. بەگشتی دەنگ ماددەی سێ وەرگیرا، ماددەی چوار فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز شـــێـــروان ناسح حـــەیدەری:

المادة الرابعة:

ينفذ هذا القانون من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية.

بەڕێز ســـەرۆکی ئەنجـــومـــەن:

هیچ تێبینی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟، تێبینیەکە لەجیاتی ئێوە بڵێم (من تاريخ نشره فی جریده وقائع کوردستان)، تکایە ماددە چوار بەو تەعدیلەوە بیخوێننەوە.

بەڕێز شـــێـــروان ناسح حـــەیدەری:

المادة الرابعة:

ينفذ هذا القانون من تاريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز ســـەرۆکی ئەنجـــومـــەن:

تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کە ماددە چوار بەو شێوەیە پەسەند دەکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. سوپاس.. ئەو بەڕێزانەی کە پەسەندی ناکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. بەگشتی دەنگ ماددەی چوار وەرگیرا، ماددەی پێنج فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز شـــێـــروان ناسح حـــەیدەری:

بەڕێز ســـەرۆکی ئەنجـــومـــەن.

ماددەی پێنج وابزانم پێویست ناکات چونکە لە ماددەی چوار معالجە کراوە.

بەڕێز ســـەرۆکی ئەنجـــومـــەن:

کەواتە ماددە پێنج پێویست ناکات و لەغو دەکرێت، ئەو بەڕێزانەی کە لەغو کردنی ماددە پێنج پەسەند دەکەن دەستیان بەرزبکەنەوە... سوپاس..ئەو بەڕێزانەی کە پەسەندی ناکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. بەگشتی دەنگ ماددەی پێنج پێویست نییە و لەغو کرا، ئێستاش هەموو ماددەکە دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو بەڕێزانە دەکەم هەموو ماددەکە پەسەند دەکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. سوپاس.. ئەو بەڕێزانەی کە هەموو بڕیارەکە پەسەند ناکەن دەستیان بەرزبکەنەوە.. بڕیارەکە بەگشتی دەنگ وەرگیرا، بەم بۆنەیەوە پیرۆز بایی لە کابینەی چوار و لەخۆمان ولەگەڵی کوردستان دەکەم، فەرموو کاک عبدالخالق فەرموو.

بەڕێز عـــەبدولخـــالق مـــحـــەمـــەد زەنگەنە:

بەڕێز ســـەرۆکی ئەنجـــومـــەن.

بەناوی لیژنەی مافی مرۆڤ وسکاڵاکان بەراستی ئێمە پیرۆزبایی لە پەرلەمان وکابینەی چوارو گەلەکەمان دەکەین بە تەشکیل کردنی ئەو وەزارەتە و ئەوە دەسکەوتێکە بۆ گەلەکەمان وبۆ پەرلەمان و حکومەت چونکە ئێمە دوای پەنجا ساڵ بەسەر تێپەڕ بوونی اعلانی عالەمی حقوقی

انسان ئێمە لیژنەی مافی مرۆڤمان لە پەرلەمان تەشکیل کرد، دوو سێ رۆژی تر دەبێتە پەنجاو دوو ساڵ وئەوەی ئێستا ئێمە تەشکیلی وەزارەتی خۆمان دەکەین بەراستی ئەوە دەسکەوتێکی گەورەیە وەک چۆن لە قسەکانی جەنابت هات ئەوە گرنگە وتەئکیدیش دەکەم کە بۆ سومعەتی کورد باشەو لە ناوەوە و لە ناوچەکەو لەدنیا بە دەسکەوتێک حساب دەکرێت زۆر سوپاس بۆ ئەو برادەرانەی کە موافەقەیان کرد زۆر سوپاسیان دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستاش خاڵی دووەم لەبەرنامەی کاری ئەمرۆمان کە خستنەڕوو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای دیوانی چاودێری کردنی داراییە لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا، فەرموو لیژنەی یاسا.

بەڕێز شێروان ناسح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەروەکو هەموو لایەکمان ئاگادارین ئەو پرۆژەیە خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمانی کوردستان پێش ماوەیەک کرا پاش ئەوەی کە خوێندنەوەی یەکەمی کرا احالەی لیژنەی پەیوەندار کرا وئێمە وەکو لیژنەی یاسا دراسەیەکی تێروتەسەلمان کرد، چەند کۆبوونەوەیەکمان لەگەڵ دەستەی سەرۆکایەتی کرد بەتەنسیق لەگەڵ حکومەت وئەو پرۆژەیەی کە ئێستا لەبەردەستدایە وملاحظاتی لیژنەی یاسایی تێدایە واتە تەمسیلی رای لیژنەی یاسا دەکات لە پەرلەمان لەگەڵ رای حکومەت بۆیە ئەو پرۆژەیە ئێستا دەیخەینە بەردەم ئێوەی بەڕێز بۆ ئەوەی گفتوگۆی لەسەر بکەن و بڕیارێکی گونجاوی لەسەر بدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز جەمیل عەبدی سندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر وەکو کاک شێروان پێشەکییەکەی وت، من لە یادم چوو کەوا بڵێم ئەوە رای لیژنەی داراییشە، چونکە لیژنەی دارایی دوو راپۆرتی خۆی نووسی و پێشکەشی لیژنەی یاسایی کرد، «ج» «٣» لە ٢٠٠٠/٨/٣ و، «ج» «٤» لە ٢٠٠٠/٨/٤، پاش ئەو راپۆرتانەش چەند کۆبوونەوەیەکی هاوبەشمان بەیەکەوە کردووە و، لەوانەیە تەنها ناکۆکییەکی بچووکمان مابێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز شـــــێــــــروان نـاسـح حــــــەیـدەری:

بسم الله الرحمن الرحيم

بأسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

رقم القرار:

تأريخ القرار:

« قرار »

استناداً لاحكام الفقرة (١) من المادة(٥٦)من القانون رقم (١) لسنة ١٩٩٢المعدل و بناءاً على ما عرضه مجلس الوزراء ، قرر المجلس الوطني لكوردستان العراق بجلسته المنعقدة بتاريخ / / ٢٠٠٠ اصدار القانون الآتي :ـ

قانون ديوان الرقابة المالية لإقليم كوردستان العراق

رقم ( ) لسنة ٢٠٠٠

المادة الاولى: ـ

يقصد بالتعابير الآتية المعاني المبينة أزاءها :ـ

١ـ الإقليم : إقليم كوردستان العراق.

٢ـ الديوان : ديوان الرقابة المالية للاقليم.

٣ـ المجلس: مجلس الرقابة المالية في الاقليم.

٤ـ الرئيس: رئيس ديوان الرقابة المالية للاقليم.

٥ـ سلطة الرقابة: المجلس ورئيسه وكل موظف في الديوان يخوله احدهما اختصاص الرقابة.

بەڕێز ســـــــەرۆكی ئـەنجــــــومـــــــەن:

ئەوە ئێستا رای لیژنەی یاسایی و لیژنەی داراییە بە هاوبەشی لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران، بەم شێوەیە ماددەی یەكەم داڕێژراوە، كێ تێبینیی هەیە تكایە دەستی بەرز كاتەوە، هیچ تێبینییەك لەسەر ماددەی «١» نییە؟، كەواتە دەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ماددەی یەكەمدایە؟ .. سوپاس.. كێ لەگەڵ نییە؟، كەواتە بە تێكڕای دەنگ پەسەند كرا، ماددەی دووەم.

بەڕێز شـــــێــــــروان نـاسـح حــــــەیـدەری:

المادة الثانية:ـ

تؤسس سلطة للرقابة المالية في الاقليم بإسم (ديوان الرقابة المالية لأقليم كوردستان العراق)وتتمتع بالشخصية المعنوية والاستقلال المالي والاداري ولها القيام بجميع التصرفات القانونية لتحقيق مهامها ويمثلها رئيسها او من يخوله.

بەڕێز ســـــــەرۆكی ئـەنجــــــومـــــــەن:

سوپاس، كاك جەمیل فەرموو.

بەڕێز شـــــێـــــروان نـاسـح حـــــەیـدەری:
المادة الحادية عشرة:
يعتبر هذا القانون نافذا اعتبارا من ٢٠٠١/١/١ و ينشر في جريدة وقائع كوردستان.
بەڕێز ســــــەرۆکی ئـەنجـــــومـــــەن:
ئەو بەڕێزانەی ماددەی یازدەم پەسەند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە. کێ پەسەندی ناکات؟ بە تێکرای دەنگ پەسەند کرا.
هەموو یاسـاکە دەخـەینە دەنگ دانەوە، یاسای بوجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی ۲۰۰۱ ، کێ یاساکە پەسەند دەکات؟ کێ پەسەندی ناکات ؟یاسای بوجەی حکومەت بە تێکرای دەنگ پەسەند کرا.
زۆر سوپاسی لیژنەی یاساو سوپاسی کاک جەمیل دەکەین ،خاڵی دووەمی بەرنامەی کارمان بریتیە لە خوێندنەوەی یەکەمی یاسای وەزارەتی کاروباری مافەکانی مرۆڤ.

بەڕێز شـــــێـــــروان نـاسـح حـــــەیـدەری:
رئاسة مجلس الوزراء
مشروع قانون وزارة شؤون حقوق الانسان
في اقليم كوردستان العراق
المادة الاولى:
يقصد بالتعابير الاتية المعاني المبينة ازائها:
الاقليم: اقليم كوردستان ــ العراق
مجلس الوزراء: مجلس وزراء اقليم كوردستان
الوزارة: وزارة شؤون حقوق الانسان
مواثيق حقوق الانسان: الاعلان العالمي لحقوق الانسان و العهدان الدوليان و البروتوكولات الملحقة بها و غيرها من المواثيق و الاتفاقيات التي تتلاءم مع قيم و مبادئ المجتمع الكوردستاني.
المادة الثانية:
تتولى الوزارة تحقيق الاهداف التالية:
١ـ تقديم المشورة والرأي لمجلس الوزراء ولكافة الجهات الرسمية و غير الرسمية في الاقليم فيما يتعلق بشؤون حقوق الانسان.
٢ـ نشر ثقافة حقوق الانسان و توعية اوساط المجتمع الكوردستاني بها و العمل على ترسيخ مفاهيم التسامح و التضامن الاجتماعي و قيم و مثل المجتمع المدني.
٣ـ اعداد دراسات وبحوث دورية حول سبل تحسين وضع حقوق الانسان في الاقليم و سبل تعزيز احترامها في ضوء المواثيق الخاصة بحقوق الانسان: المدنية و والسياسية و الاقتصادية و الاجتماعية و الثقافية و غيرها من المواثيق و الاتفاقيات التي تتلاءم مع قيم المجتمع الكوردستاني.
٤ـ مراقبة ملاءمة التشريعات الوطنية لمبادئ حقوق الانسان و الحريات الاساسية.
٥ـ تقويم مدى التزام الاجهزة الرسمية و غير الرسمية في الاقليم باحكام المواثيق الخاصة بحقوق الانسان و رفع تقرير بشأن ذلك الى مجلس الوزراء.
٦ـ تفتيش السجون و مراكز الحجز و الاعتقال بصورة دورية و اعداد تقارير عن السجناء و المحجوزين و المعتقلين.
٧ـ التعاون مع المنظمات المعنية بحقوق الانسان في داخل الاقليم و الاحزاب السياسية و

الجمعيات الاقتصادية و الاجتماعية و الفكرية و المواطنين بما يضمن سلامة تطبيق الاتفاقيات الدولية و التشريعات حول حقوق الانسان في الاقليم.
٨ـ التعاون و التنسيق في مضمار حقوق الانسان مع المنظمات الدولية المختصة و الجهات الاخرى ذات العلاقة.
٩ـ اعداد تقرير سنوي يتضمن الصورة الحقيقية لحالة حقوق الانسان و عمل الوزارة في هذا المضمار و رفعه الى رئاسة مجلس الوزراء في الاقليم.
المادة الثالثة:
الوزير: هو الرئيس الاعلى للوزارة والمسؤول عن تنفيذ سياساتها وممارسة الاشراف و الرقابة على تنفيذ الاتفاقيات الدولية و التشريعات الداخلية و تصدر عنه القرارات و الاوامر و التعليمات في كل ما له علاقة بمهام الوزارة و تشكيلاتها و اختصاصاتها و سائر شؤونها.
المادة الرابعة:
تتألف تشكيلات الوزارة من :
١ـ مكتب الوزير
٢ـ المديرية العامة للديوان
٣ـ المديرية العامة لشؤون حقوق الانسان
٤ـ المستشارون
المادة الخامسة:
تحدد تفاصيل تشكيلات الوزارة بنظام.
المادة السادسة:
لايعمل باي نص يتعاض و احكام هذا القانون.
المادة السابعة:
على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.
المادة الثامنة:
ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في جريدة(وقائع كوردستان)

الاسباب الموجبة

بالنظر لما عاناه شعب كوردستان من الاظطهاد السياسي و الاقتصادي و الثقافي و لحرمانه من التمتع بالحقوق الاساسية التي تقرها المواثيق الدولية و لتعرضه لحملات القمع والابادة، وتمشيا مع الانفتاح على المبادئ الانسانية و القيم الحضارية في ظل تجربة كوردستان الفدرالية لبناء مفاهيم حرية الانسان وحقوقه و جعله متحررا من الخوف و التردد في المطالبة بها، ومن اجل توفير الارضية الملائمة لممارسة الديمقراطية، وجد من الضروري توفر الية لتنظيم و تحقيق ذلك مما اقتضى استحداث وزارة لشؤون حقوق الانسان، لذا شرع هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:
سوپاس ، ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لیژنەی یاساو لیژنەی مافی مرۆڤ و سكالآكان و لیژنەی دارایی دەكەین پێش ئەوەی كۆتایی بێنین بە كاروباری ئەم دانیشتنەمان ،وە ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەمان كەڵك لەو پشوەی نێوان هەردوو خولی پەرلەمان وەرگرن ،شایستەی ئەوەیە جارێكی تر سوپاسی